

Ю. Мушкетик, І. Чендей, Б. Харчук), так і молоде покоління новелістів (В. Дрозд, Є. Гуцало, Г. Тютюнник, В. Шевчук, В. Близнець, Ю. Щербак). Художній світ української новелістики означеної доби набув поліфонічного виміру, герої зображувалися багатовимірно [3, с. 14].

Список літератури:

1. Забужко О. Хроніки від Фортінбраса: Вибрана есеїстика. Київ: Факт, 2006. 352 с.
2. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. Київ: Академія, 2007. 752 с.
3. Рибалко І. В., Ткач Л. М. Жанр новели в українському історико-літературному процесі ХІХ – ХХ століть: навч. посіб. Дніпропетровськ: НМетАУ, 2014. 52 с.
4. Фащенко В. Новела й новелісти. Київ: Рад. письменник. 1968. 264 с.
5. Фащенко В. В. У глибинах людського буття. Одеса: Маяк, 2005. 640 с.
6. Цюп'як І. К. Українська новела 20-80-х років ХХ століття в контексті сучасних інтерпретацій. Дніпро: Національний гірничий університет, 2013. 198 с.

Надія Задерейко,

Тернопільський національний

педагогічний університет ім. В. Гнатюка

Науковий керівник: канд. філол. наук, доц. С. В. Бородіца

ОБРАЗ ВІЙНИ В ПОЕТИЧНІЙ ЗБІРЦІ «ЖИТТЯ МАРІЇ» С. ЖАДАНА

Постановка проблеми. С. Жадан – український поет-постмодерніст, справедливо названий сучасними літературознавцями лідером іронічно-постмодерністської школи української поезії кінця ХХ – початку ХХІ століття. Це засвідчують кілька факторів: власний стиль і впізнавана манера письма; постмодерністська поетика, майстерно втілена у його поетичних збірках від

«Цитатника» (1995) до «Псалому авіації» (2021); «Золотий письменник України» (2012); номінант Нобелівської премії в галузі літератури, висунутий Польською академією наук (2022); авторський тріумф 2022 року (літературна премія Європейського банку реконструкції та розвитку за роман «Інтернат», Премія миру німецьких книгарів, Премія Ганни Арендт за політичне мислення, премія імені Єжи Гедройця та ін.). Широка популярність його поезії дозволяє стверджувати: постмодерністські тенденції в сучасній українській літературі закономірно вмотивовані суспільно-історичними зламами кінця ХХ століття та відповідно мистецьким бунтом цієї доби. А з початком російсько-української війни постмодернізм С. Жадана наповнився новими мотивами і сенсами. Першою поетичною збіркою воєнного часу стала книга віршів і перекладів «Життя Марії», що побачила світ 2015 року в міжнародній літературній корпорації Meridian Czernowitz. У ній автор розкриває особливе світобачення через призму жорстокої та несправедливої війни. «Життя Марії» містить «найдорожчі листи і спалені мости, втрачені місця і зруйновані міста» [4, с. 4], як наголошує редактор О. Бойченко. Письменник, на його думку, «розмовляє римованими віршами й верлібрами, власними і перекладеними словами. Розмовляє зі своїми й чужими, зі святими й не дуже, з убитими військовими і живими біженцями, з Рільке, Мілошем і, звісно, з нами. Щоб врятувати – якщо не нас, то хоча би наших дітей» [4, с. 4]. На відміну від В. Ананьєва, Б. Гуменюка, Б. Коломійчука, А. Полежаки, А. Чеха та ін. українських митців, С. Жадан не воює на фронті. Він – активний волонтер, нагороджений у жовтні 2022 року пам'ятною медаллю за оборону міста-героя Харкова, а в листопаді – відзнакою Міністерства оборони України «За сприяння Збройним силам України», – вболіває за долю окупованої Луганщини, бо ворог у 2022 році підступно за допомогою колаборантів захопив його рідний Старобільськ, розташований на лівому березі річки Айдар. Відтак розуміємо, що для С. Жадана російська агресія – особиста трагедія, котру він осмислює в екзистенційних вимірах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із проблеми. І. Андрусак, Ю. Андрухович, Є. Баран, Л. Березовчук, А. Біла, Б. Бойчук, Я. Голобородько, Т. Гундорова, І. Дзюба, Б. Пастух, Я. Поліщук, О. Різниченко, Р. Харчук та ін. впевнено вписують поетичний доробок С. Жадана в постмодерністський дискурс з його виразними ознаками: деструкція форми, концептуальні ігри з народництвом і соцартом, відверта іронія, руйнування стереотипів, гротескні образи, урбанічний часопростір та «поетичний індастріел», дискретне мислення і фргментарність та ін. У цьому контексті виділяємо наукові розвідки поетичної збірки «Життя Марії», що, за переконанням М. Реутової, характеризують «концептуально-стильові особливості й ціннісні орієнтири письменника» [6, с. 113]. Дослідниця у статті «Екзистенційні мотиви збірки поезії Сергія Жадана “Життя Марії”» (2019) окреслює національно-екзистенційну модель світу та людини в ньому. У формі своєрідного щоденника автор упродовж першого року російсько-української війни, осмислюючи проблему життя і смерті, роздумував над сенсом буття сучасної особистості. М. Реутова доводить: «Життя Марії» – «своєрідна спроба емпіричної сповіді автора» [6, с. 114], де він майстерно реалізує мотиви абсурдного світу, трагічного сьогодення, свободи вибору. У цьому контексті ліричний герой, поступово втрачаючи вітаїстичні почування, віднаходить сенс власної екзистенції у вічних цінностях (вірі, любові, жертвності) [6].

У статті «Національний міфосвіт збірки Сергія Жадана “Життя Марії”» (2017) А. Демченко досліджує архетипні образи української свідомості (дім, дерево, коріння, земля, ніч,) в проєкції художньої картини світу митця. Власне через сакральні символи він, будучи «добрим поетом», її реконструює. Згадані вище міфологеми, за переконанням ученої, «оприявнюють самоідентифікацію митця, який передає настрої сучасної доби» [2, с. 356]. На противагу міфологічній призмі Л. Литвин у студії «Збірка С. Жадана «Життя Марії»: марійний дискурс» (2016) розглядає поезію збірки у біблійній площині. Зазначимо, що віра в Бога у письменника не ортодоксальна, заґрунтована у власні – демократичні – принципи спілкування з Божественним Абсолютом,

тому він руйнує христоцентричну модель світу. Проте дуже часто автор апелює до біблійних сюжетів та образів. Так, Л. Литвин, визначаючи «риси трансформації біблійного образу Діви Марії в постмодерній поетичній стратегії С. Жадана» [5, с. 366], висновує: поет структурує колажний образ Діви Марії, позбавляючи його сакральності і виводячи в аксіологічну площину. Акцентуючи на фізіологічних, соціальних, духовних сферах буття жінки, дослідниця все ж зазначає: Богородиця в С. Жадана – образ-ідеал, здатний протистояти всесвітньому злу, бо є втіленням всепрощення і вселенської любові [2, с. 368].

Мета дослідження – окреслити образ війни в поетичній збірці «Життя Марії» С. Жадана крізь призму його «парадоксального» (постмодерністського) мислення.

Виклад основного матеріалу дослідження. У книзі віршів і перекладів «Життя Марії» актуалізований інтертекстуальний простір, у якому розгортається постмодерністський дискурс митця. Він майстерно реконструює гетерогенні зв'язки між художніми сюжетами й біблійними образами, творячи оригінальний метатекст, де осмислює феномен війни. За словами О. Бойченка, ««найлегше заняття в часи війни – ненавидіти чужих. Найважче – досягати порозуміння. Навіть зі своїми. Але треба намагатися, інакше війна ніколи не закінчиться. А щоб порозумітися, необхідно розмовляти» [4, с. 4]. І С. Жадан у 80 поезіях збірки (60 – авторських, 20 – перекладених) намагається зрозуміти, чому і навіщо війна, під час якої «кожне життя – неймовірно складне – / завершує смерть – дивовижно проста» [4, с. 20]. Вважаємо, що образ війни поет окреслює: 1) через зіставлення концептуальних понять внутрішнє-зовнішнє, світло-темнота, любов-ненависть, у такий спосіб виходячи на базову бінарну опозицію життя-смерть; 2) образ війни – багатогранний, але завжди негативний («Я теж у відповідь буду тебе вбивати» [4, с. 17], бо антигуманний); 3) у широкому контексті української і західноєвропейської літератури ХХ століття, передусім Біблії («Наші діти, Маріє, ростуть, ніби трава», «А зараз я розповім тобі, як

зустрічався з дияволом...», «Пливи, рибо, пливи...», «Свобода (2 бердичівські євреї)», «Старші питають Фому», «Ось і тобі, Магдалино, різдвяної ночі...», «Вагітність» та ін.). Насамперед біблійні алюзії засвідчують дотичність до традиції української літератури (М. Балаклицький), зокрема у трактуванні символічного образу Богородиці, на чому наголошує М. Реутова: «Ця країна – Марія, що змушена постійно втрачати своїх синів, аби прийняти на їх місце нових і підготувати їх до такої ж тихої, непомітної, проте безмірно важливої долі в борні за себе» [6, с. 115]. У поезіях «Звідки, ти чорна валко, пташина зграє?..», «Літо лишило тобі високу пшеницю...», «Не розуміючи після, не сприймаючи до...», «Солдатське взуття – саме для цих кам'яних доріг...», «Віолончеліст» та ін. увиразнено мотив духовного опору, що трансформується в національний:

Стоять, ніби смерть:

такі ж мовчазні,

такі ж наполегливі,

самовпевнені,

ніжні [4, с. 102].

Сила духу, моральна стійкість, справжній патріотизм – риси національного характеру українців, котрі боронять свою державу, не боячись смерті. Автор поступово розгортає апокаліптичну картину знищеної ворогом землі, в центрі якої – образ втраченого дому. Війна спрямувала дорогу українців від рідного дому у безвість, що дозволило С. Жаданові всебічно й глибоко дослідити проблему переселенства (як приклад, поезія «Наші діти, Маріє, ростуть, ніби трава»).

Зазначимо, що письменник у «Житті Марії» не відмовляється від римованої поезії, але оновлює її через сповідальність, рефлексійність, свободу роздумів, відмову від поетикальних «оздоб». Тому верлібр С. Жадана вивільняється від стереотипних ознак, динамізуючись та інтелектуалізуючись. Антивоєнний пафос, вітаїзм, екзистенційні доміанти, парадоксальні

контрасти, християнська аксіологія, майстерно реалізовані автором, повному висвітлюють високе й низьке, вічне й миттєве, земне і космічне.

Висновки дослідження. Поезія С. Жадана у збірці «Життя Марії» написана в межах постмодерністської поетики. Вона презентує той тип авторської творчості, де переважають інтуїтивне осяяння й асоціативне мислення, біблійні образи, екзистенційні мотиви, міфотворчість та ін. Відтак образ війни, традиційно антигуманний, наповнений новими відчуттями і сенсами.

Список літератури:

1. Гундорова Т. Постмодерна бездомність. *Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека: Український літературний постмодерн*. Київ: Критика, 2005. С. 159-176.
2. Демченко А. В. Національний міфосвіт збірки Сергія Жадана «Життя Марії». *Діалог мов – діалог культур. Україна і світ: наук. зб. сьомої Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. з україністики. Серія: Міжнародна наукова Інтернет-конференція з україністики / під ред.: О. Новікової, У. Шваєра, П. Гількеса*. Мюнхен: Verlag readbox unipress Open Publishing LMU, 2017. С. 349-356.
3. Дзюба І. Чорний романтик Сергій Жадан. Київ: Либідь. 2017. 112 с.
4. Жадан С. Життя Марії. Книга віршів і перекладів. Чернівці: Meridian Czernowitz; Книги – XXI, 2015. 184 с.
5. Литвин Л. М. Збірка С. Жадана «Життя Марії»: марійний дискурс. *Молодий вчений*. 2016. №12. С. 366-370.
6. Реутова М. Екзистенційні мотиви збірки поезії Сергія Жадана «Життя Марії». *Актуальні проблеми української літератури і фольклору*. 2019. №27. С. 112-123.
7. Харчук Р. Сучасна українська проза: Постмодерний період: навч. посіб. Київ: ВЦ “Академія”, 2008. С. 209-216.

8. Шаф О. Біблійний дискурс у творчості Сергія Жадана: концептуальність та функціональність). *Український смисл: зб. наук. пр.* Дніпропетровськ, 2012. №1. С. 267-275.

Гуляк Ілона,
Тернопільський національний
педагогічний університет ім. В. Гнатюка
Науковий керівник: к. ф. н., доц. О. С. Вербовецька

ХАРАКТЕРИСТИКА ФІТОНІМІВ ТА ЗООНІМІВ У ТВОРІ І. КАЛИНЦЯ «ПАН НІХТО»

Українська літературна ономастика – молода лінгвістична дисципліна, що розглядає питання інтерпретації власних назв у художніх творах. На сьогодні представлена як працями теоретичного характеру, у тому числі дисертаційними роботами, так і безпосередньо практичними розвідками, де розкрито аспекти функціонування власних назв в тому чи іншому художньому тексті (Л. Масенко, Ю. Карпенко, О. Карпенко, Т. Немировська, Г. Шотова-Ніколенко, С. Ільєва, В. Лобода, С. Шевчук, Н. Хрустик, Г. Лукаш, Т. Антонюк, Ю. Гойдаш та ін.).

Відсутність ґрунтового аналізу власних назв у творі І. Калинця «Пан Ніхто» визначає актуальність обраної теми. Метою нашої роботи є лінгвістична характеристика фітонімів та зоонімів у книжці І. Калинця «Пан Ніхто» [1].

Іменування героїв займають особливе місце серед усіх мовних засобів, які автор використовує для художнього оформлення свого твору. Власні назви є носіями ідейно-художніх думок письменника, допомагають втіленню авторського задуму в художньому тексті. Колоритним фрагментом національно-мовної картини світу, відкритим і цікавим для досліджень, є назви рослин (фітоніми) у наріччях української мови. Фітоніми становлять важливу і своєрідну групу лексики, ще не всебічно досліджену на ґрунті